

Porteføljeplan

Velferd, kultur og samfunn

Gjelder fra juni 2022

Innholdsfortegnelse

1. Framtidsblikk	3
2. Porteføljens omfang	4
3. Investeringsmål	5
3.1 Samfunns mål og samfunnsutfordringer.....	5
3.2 Brukermål	8
4. Prioriteringer	9
4.1 Faglige prioriteringer	9
4.2 Tematiske prioriteringer.....	10
4.2.1. Prioriteringer for forskning.....	10
4.3 Prioriterte anvendelsesområder	12
4.4 Strukturelle prioriteringer	12
4.4.1 Variert virkemiddelbruk	12
4.4.2 Kønns- og mangfoldsdimensjoner i forskningen.....	13
4.4.3 Åpen forskning	13
4.5 Prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa)	13
4.6 Andre prioriteringer	14
4.6.1 Øvrig internasjonalt samarbeid	14
5. Tiltak for å nå brukermålene	15
6. Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter	18
6.1 Forventede resultater	18
6.1.1 Hvordan måle forventede resultater?.....	18
6.2 Forventede virkninger	18
6.2.1 Virkninger for brukere utenfor forskersamfunnet	18
6.2.2 Virkninger for forskersamfunnet.....	19
6.2.3 Hvordan måle forventede virkninger?	19
6.3 Forventede samfunnseffekter	19
6.3.1 Hvordan måle forventede samfunnseffekter?	20
7. Finansiering	22
Vedlegg 1: Sentrale bakgrunnsdokumenter.....	23
Vedlegg 2: Illustrasjon av investeringslogikken som ligger til grunn for porteføljeplanen.....	24

1. Framtidsblikk

(Dette er ikke med i høringsutkastet. Framtidsblikket kommer i endelig revidert porteføljeplan, juni 2022.)

2. Porteføljens omfang

Porteføljeplanen for velferd, kultur og samfunn omfatter Forskningsrådets totale innsats innenfor ansvarsområdet til porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn, slik dette er beskrevet innenfor de fire dimensjonene: 1. fag og teknologi, 2. temaer, 3. anvendelsesområder, og 4. FoUol¹ verdikjede.

Fag

Porteføljen er primært utfordringsdrevet og har ikke som mål å styrke spesifikke fag, med unntak av å følge opp Forskningsrådets opptrappingsplan for humaniora (2017-22). I sine bidrag til å møte og håndtere samfunnsutfordringene skal porteføljen investere i samfunnsforskning som inkluderer samfunnsvitenskap (inkl. rettsvitenskap), humaniora, medisin- og helsefag og teknologiske fag. Mye av forskningen kan og bør skje i tverrfaglig samarbeid, og porteføljen skal legge til rette for og stimulere til teoretisk og metodisk mangfold.

Temaer

Porteføljen rommer mange og brede, og til dels overlappende, forskningstemaer. Porteføljen har ansvar for forskning og innovasjon knyttet til velferd, velferdstjenester, arbeidsliv, -marked og tilhørende tjenester, familie og oppvekst, migrasjon og integrering, kultur, medier og historiske og kulturelle dimensjoner ved samfunn og samfunnsutvikling. Porteføljen er svært sammensatt og finansierer forskning på komplekse og sektorovergrepene problemstillinger, som for eksempel ulikhet og utenforskap, inkludering i arbeids- og samfunnsliv, og tillit til og oppslutning om samfunnsinstitusjoner. Porteføljen skal frambringe relevant kunnskap som kan bidra til samfunnets håndtering av sentrale utfordringer på tilknyttede samfunnsområder.² Prioriterte temaer for forskning for årene framover beskrives nærmere i kapittel 4.

Anvendelsesområder

Det brede kunnskapsgrunnlaget som porteføljen skal støtte og utvikle, har potensielt mange brukere av forskningsresultatene. Det er avgjørende at forskningen når ut og oppleves som relevant og nyttig i forvaltning, politikk, ulike praksisfelt og i sivilsamfunnets organisasjoner og allmennheten, samt av forskningsmiljøene selv. Anvendelsesområdene vil i hovedsak være innenfor offentlig sektor og de tilhørende politikkfeltene, men resultatene bør også kunne anvendes i relevante næringer og bransjer.

Plassering i FoUol-verdikjeden

Porteføljen omfatter mange typer aktuell, utfordringsdrevet kunnskapsproduksjon, fra strategisk grunnleggende forskning til handlingsrettet og anvendt forskning. Den inneholder også forskning med tverrsektorielle samarbeid og brukerinvolvering, samt innovasjon. Både i strategisk grunnforskning og anvendt forskning, er det forskere som designer prosjektet og definerer problemstillinger og metodebruk m.m., innenfor gitte tematiske rammer og prioriteringer.

¹ FoUol: Forskning, utvikling og innovasjon.

² Se også [porteføljeanalysen](#) for VELKUSAM.

3. Investeringsmål

Porteføljeplanens mål, prioriteringer og tiltak – sistnevnte i hovedsak investeringer i forskning – skal bidra til å realisere sentrale mål i regjeringens langtidsplan for forskning og utdanning³ og hovedmålene i Forskningsrådets strategi 2020-2024⁴, jf. strategiens målbilde:

Porteføljen for velferd, kultur og samfunn skal spesielt bidra til å realisere Forskningsrådets mål om *Omstilling i næringsliv og offentlig sektor* og *Bærekraftig utvikling* – bærekraftig i bred forstand – men også målet om *Grensesprengende forskning*. Disse målene, og visse *strategiske områder* som Forskningsrådets strategi omtaler, angir retningen for porteføljens samfunns mål og derigjennom prioriteringer.

Porteføljen vil særlig investere i ny forskning av høy kvalitet innenfor det strategiske området *Helse og Velferd*, men vil også bidra på områdene *Samhørighet og globalisering* og på deler av *Teknologi og digitalisering* og *Grønt skifte*. Ny kunnskap skal gjøre oss som samfunn og individer bedre beredt til å møte, forstå og håndtere dagens og framtidige samfunnsutfordringer og til å ta gode politiske beslutninger og andre typer valg.

Porteføljens *investeringsmål* består av *samfunns mål* og *brukermål*. Disse beskriver hvilke virkninger og samfunnseffekter forsknings- og innovasjonsinnsatsen skal innrettes mot, og angir slik en retning for porteføljens investeringer. Brukermål er virkninger som porteføljen ønsker å oppnå hos de ulike brukerne gjennom at de tar forskningen og dens resultater i bruk.

Tiltakene – investeringer – som Forskningsrådet iverksetter skal resultere i forventede virkninger og samfunnseffekter i henhold til en *investeringslogikk*, jf. samfunns- og brukermålene nedenfor og tiltakene i kapittel 5. For en skjematisk oversikt over investeringslogikken som ligger til grunn for porteføljen, se vedlegg 2.

3.1 Samfunns mål og samfunnsutfordringer

Porteføljen for velferd, kultur og samfunn har følgende overordnede mål, som understreker forskningens mål om samfunnsrelevans:

³ [Meld. St. 4 \(2018–2019\) - regjeringen.no](https://meld.st.4(2018-2019)-regjeringen.no)

⁴ [Forskningsrådets strategi 2020-2024](#)

Porteføljens skal bidra til et kunnskapsgrunnlag som gjør politikk og forvaltning, arbeidsliv og sivilsamfunn bedre i stand til å håndtere samfunnsutfordringer og foreta nødvendige veivalg.

Porteføljens investeringer i FoUol skal bidra med kunnskap for å forstå og håndtere sentrale samfunnsutfordringer og bidra til å løse problemer på arbeids-, velferds-, medie- og kulturområdene.⁵ Disse utfordringene griper inn i hverandre, og mange er sektorovergripende. Utfordringene kommer til uttrykk på ulike samfunnsnivåer, det varierer hvor akutte de er, de krever ulike tilnærminger og perspektiver, og utfordringene arter seg ulikt i forskjellige deler av landet. Å håndtere slike samfunnsutfordringer og implementere løsninger krever et bredt kunnskapsgrunnlag hvor også analyser av kulturelle dimensjoner og forutsetninger inngår.

De fire samfunnsutfordringene nedenfor danner en bakgrunn og kontekst for porteføljens samfunns mål (til sist i kapittel 3.1) og for de tematiske forskningsprioriteringene (i kapittel 4.2).

- Hvordan sikre et inkluderende arbeidsliv og et velferdssamfunn som har sosial og økonomisk bærekraft?

Arbeid er en viktig forutsetning for reell deltakelse på andre samfunnsarenaer. Høy sysselsetting i et effektivt og omstillingsdyktig arbeidsliv er en viktig forutsetning for et bærekraftig velferdssamfunn. Velferdssamfunnet hviler på høy tillit til, og oppslutning om, velferdsstatens institusjoner og ordninger. Befolkningssammensetningen endres gjennom migrasjon og ved at andelen yrkesaktive faller mens andelen eldre stiger. Høy kompetanse og høy produktivitet er styrker som kjennetegner norsk arbeidsliv. Samtidig har utsatte grupper utfordringer når det gjelder å skaffe seg arbeid. Arbeidsmigrasjon og annen internasjonalisering har gitt norsk arbeids- og næringsliv tilgang på kompetanse og nye muligheter. På den annen side kan internasjonalisering også utfordre elementer i den norske arbeidslivsmodellen. Det samme gjelder miljømessige og teknologiske krav til omstilling.

- Hvordan sikre en sosialt bærekraftig samfunnsmodell gjennom å redusere ekskludering og utenforskap samt å begrense sosial og økonomisk ulikhet?

Økonomisk ulikhet vekker bekymring og debatt både nasjonalt og internasjonalt. Viktige dimensjoner inkluderer måling og adressering av formues- og inntektsulikhet, fattigdom og etnifisering av denne, samt ekskludering fra arbeidslivet. Boligmarked og arv diskuteres som mulige ulikhetsdrivere. Noen samfunnsaktører uttrykker uro for ulike typer utenforskap, blant annet for folk med utfordringer knyttet til kompetanse, helse og funksjonsnedsettelse. Ulikhet og utenforskap kan ha konsekvenser for kultur, verdier og holdninger, og for folks muligheter for deltakelse på ulike samfunnsarenaer. På Generelt kan dette også ha konsekvenser for den videre utviklingen av de nordiske arbeidslivs- og samfunnsmodellene. En utfordring som blir trukket fram, er knyttet til å sikre at den høye samfunnsmessige tilliten og legitimiteten til fordelingssystemer og velferdsordninger ikke svekkes.

- Hvordan sikre gode og trygge oppvekstvilkår for barn og unge?

En trygg oppvekst er et grunnlag for god livskvalitet og for å mestre livet som voksen. De fleste barn i Norge vokser opp i trygge familier og med gode levekår. Likevel er det et betydelig antall utsatte barn og unge som risikerer å falle utenfor, sosialt, økonomisk og kulturelt. Det er utfordringer i det å vokse

⁵ Flere stortingsmeldinger og utredninger er viktige baktepper for porteføljens mål og prioriteringer. Et utvalg av disse er å finne i vedlegg 1.

opp i familier med vedvarende lav inntekt. Barn i slike familier kan bli marginalisert og ha færre muligheter til å delta på mange samfunnsarenaer. Barn og unge med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i oversikter over barnefattigdom i Norge. Den raske medieteknologiske utviklingen preger også barn og unges oppvekstvilkår, og nye digitale skiller kan vokse fram. En trygg digital oppvekst er viktig for nye generasjoners deltakelse i samfunnsdebatt og demokratisk kultur.

- Hvordan utvikle og sikre en bred, demokratisk og inkluderende offentlighet med et livskraftig kulturliv og levende sivilsamfunn?

I et samfunn preget av stort kulturelt mangfold og høy endringstakt, er det behov for kunnskap om de historiske og kulturelle forutsetningene for utviklingen. Dette kan bidra til en felles og bedre opplyst offentlighet. Kunst og kultur utgjør fellesarenaer for individers og samfunns selvrefleksjon og er slik viktige institusjoner i samfunnet. Medier har en sentral funksjon og rolle i formingen av kultur, samfunn og politikk – herunder maktkritikk og fortellinger om velferdsstat, arbeid, ulikhet og økonomisk fordeling. Det er derfor en utfordring å motvirke at digitalisering og ny medieteknologi – og reguleringer på området – ikke forringer, men tvert imot styrker, en bred, informert offentlighet, demokratisk deltakelse og inkludering. Kulturlivet er viktig i folks liv, men også i nasjonens økonomi. Det er en utfordring å få til en økonomisk bærekraftig og solid profesjonell og frivillig kultursektor, som også kan sikre økt mangfold, åpenhet og inkluderende deltakelse. Dette gjelder både kulturelle uttrykk i seg selv og ulike former for materiell og immateriell kulturarv.

Globale utfordringer

På ulike måter spiller globale utfordringer inn på samfunnsutfordringer – og derigjennom porteføljens prioriterte forskningsområder og investeringer. Ut over forhold som for eksempel internasjonal migrasjon, overnasjonale avtaler og reguleringer og endrede markeder, gjelder dette særlig utfordringer knyttet til klima og miljø og til teknologi.

- Klima- og miljøutfordringer og det grønne skiftet

Behovet for å unngå for store klimaendringer tilsier at store deler av norsk arbeidsliv må omstille seg fra en innretning mot olje- og gassnæringen og annen forurensende virksomhet til mer natur- og klimavennlig produksjon. Dette vil endre arbeidslivets kompetansekrav, arbeidsplasser, og fordeling av kostnader og goder i samfunnet, og vil slik sett kreve tilpasninger også i velferdsstaten. Samfunnet og alle dets ulike sektorer må framover foreta viktige veivalg som følge av klima- og miljøutfordringer, med virkninger for både arbeidsliv, velferdsstat og kulturelle forhold.

- De store teknologiskiftene

Den raske teknologiutviklingen krever på ulike vis omstilling av norsk arbeidsliv og endrer det norske samfunnet. Denne utviklingen berører blant annet arbeidsinnhold, tjenester, språk, kultur, medier, menneskelige relasjoner og omgangsformer. Det er viktig å forstå den kulturelle konteksten som teknologien inngår i. Samfunnsutviklingen vil avhenge av hvordan teknologisk utvikling og strukturendringer spiller sammen med andre endringstendenser, som for eksempel internasjonal mobilitet og migrasjon. Ny teknologi skaper nye næringer og nye typer små og store tilhørigheter og nettverk. Samtidig kan nye krav til kompetanse gi opphav til nye former for ekskludering og utenforskap i arbeidslivet og i samfunn og kultur generelt. Kunstig intelligens, maskinlæring og annen digitalisering gir store muligheter for effektivisering og bedre tjenester, men også store utfordringer knyttet til jus og etikk, personvern, makt og avmakt.

Porteføljens samfunns mål

På bakgrunn av disse samfunnsutfordringene definerer porteføljen fire samfunns mål, som på ulike vis støtter opp under målene i Forskningsrådets strategi og regjeringens langtidsplan:

- Bærekraftig velferdssystem tilpasset en endret befolkningssammensetning
- Aktivt medborgerskap, bred offentlighet og høy tillit til sentrale samfunnsinstitusjoner
- Begrenset ulikhet og utenforskap i et mangfoldig og likestilt samfunn
- Et velfungerende arbeidsmarked og et omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv

Nødvendigheten av bredt kunnskapsgrunnlag

For å ta gode og kunnskapsbaserte valg i møtet med de store samfunnsutfordringene og nå målene, må innsikt i kulturelle forutsetninger og dimensjoner integreres i forskningen og i bruken av denne. Samfunnsutfordringer handler om menneskeskapte strukturer og teknologier, om kultur, politikk og økonomi. Et bredt kunnskapsgrunnlag må inkludere slike perspektiver.

3.2 Brukermål

En nødvendig forutsetning for å realisere samfunnsmålene er et velfungerende forsknings- og innovasjonssystem. Forskningsrådet skal derfor bringe aktørene i forskningsinstitusjonene, næringslivet, offentlig sektor og sivilsamfunnet sammen for å frambringe nyskapende og nyttig forskning og innovasjon. Veien til samfunnsmålene går med andre ord via brukere og brukermål.

Målet er at ny kunnskap og innsikt fra forskningen er relevant og brukes i utviklingen av institusjoner og politikk. På den måten får forskningen verdi for samfunnet. For porteføljen er følgende brukere viktige: Politikktutviklere, departementer, direktorater og annen sentral, regional og lokal forvaltning, organisasjoner og bedrifter i arbeids- og næringsliv, sivilsamfunn, medie- og kulturliv og tilhørende bransjer og velferdsstatens førstelinjer. Porteføljen finansierer forskning om sentrale problemstillinger for befolkningens levekår, og derfor er også sluttbrukerne, viktige å nå. Offentlige ordskifter er også viktige arenaer; en informert offentlighet bidrar til legitimitet og tillit til politiske og forvaltningsmessige beslutninger. Porteføljens investeringer har også som mål å føre til virkninger i forskningssystemet selv.

Porteføljen har på den bakgrunn satt opp følgende seks brukermål:

1. Aktører i sektorene deltar i større grad i forskningen og tar i bruk resultater og innsikter fra forskningen i sine praksiser.
2. Politikere, sentral og lokal forvaltning og sektorene på porteføljens områder har et godt kunnskapsgrunnlag for politikktutforming og virkemiddelutvikling – og offentlig debatt.
3. Forskere og fagmiljøer på porteføljens områder har høy kvalitet og har en teoretisk og metodisk mangfoldighet og kreativitet i forskningen.
4. Forskerne i porteføljen har økt bruken av ulike typer studier av samfunnsmessige effekter av ordninger og tiltak.
5. Forskere fra humaniora og rettsvitenskap har økt sitt engasjement på flere av porteføljens tematiske områder.
6. På områder med liten FoU-virksomhet er forskningskapasiteten og -kvaliteten styrket og rekrutteringen bedret.

Brukermålene kobles til porteføljens tiltak (kapittel 5) og gir føringer for seinere investeringsplaner.

4. Prioriteringer

4.1 Faglige prioriteringer

Fler- og tverrfaglighet

De store samfunnsutfordringene har til felles at de består av sammensatte problemer uten åpenbare løsninger som de enkelte fagområdene og sektorene kan finne ut av på egenhånd. Samfunnsvitenskap, inkl. rettsvitenskap, humaniora, helsefag og teknologiske fag må derfor *alle* bidra på porteføljens områder, både alene og i samarbeid på tvers av fag og fagområder. Tverrfaglig samarbeid er ikke et mål i seg selv eller et generelt krav til all forskning, det er et middel og må sees i lys av hvilke forskningsspørsmål som ønskes belyst og besvart.

Særskilte fagområder

Det er fortsatt behov for mer kunnskap om rettslige dimensjoner på porteføljens områder, både når det gjelder på et praksisnivå, i politikikutvikling og kunnskapsgrunnlaget generelt. Det samme gjelder for humaniora. Porteføljen har i tråd med Forskningsrådets opptrappingsplan for humaniora ansvar for å styrke humanistisk forskning på sine områder. En begrunnelse er at humanistiske perspektiver er underutnyttet i det å få fram et nødvendig bredt kunnskapsgrunnlag for politiske veivalg i møtet med store samfunnsutfordringer. Særlig på arbeids- og velferdsområdet er det behov for et økt innslag av humaniora.

Høy kvalitet og teoretisk og metodisk mangfold

Porteføljestyret ønsker å legge til rette for, og prioritere, forskning av *høy kvalitet, teoretisk og metodisk mangfold og fornyelse* i porteføljen. Dette kan øke sjansene for å få gode og relevante svar på de utfordringene vi som samfunn og individer står ovenfor. Det innebærer blant annet å åpne opp, etterspørre og legge til rette for ulike, nye forskningsperspektiver og -metoder. Det er slik sett underordnet om de enkelte prosjektene er énfaglige og énmetodiske, eller flerfaglige og flermetodiske. Porteføljestyret vil også framover etterspørre bruk av registerdata, effektstudier og andre kvantitative metoder, men vil også sørge for at ulike kvalitative metoder etterspørres og anvendes.

Effekt- og metodestudier

Sentrale brukere etterspør kunnskap om virkninger og effekter av ordninger, tiltak og politikk på så vel arbeidsmarkedet som velferds-, medie- og kultursektorene. Dette er utfordrende og krevende – hva er det som faktisk virker og hva slags effekter lar seg måle? Porteføljen vil prioritere måling av effekter på to måter:

- Støtte studier som tar sikte på å måle og vurdere effekter og virkninger av ulike tiltak og ordninger. Dette kan være både studier som bruker RCT eller kvasieksperimentelle metoder, ulike implementeringsstudier og andre egnede kvantitative og kvalitative studier – og kombinasjoner av disse. Porteføljestyret vil vurdere behovet for større satsinger og samarbeid om metodeutvikling og infrastrukturtiltak når det gjelder ulike studier som måler effekt.
- Støtte studier som øker kunnskapen om å måle virkninger og effekter og metodeutvikling i seg selv: Hva fanger slike målinger faktisk opp, hvordan isolere årsaker, hvilke metodiske grep fungerer hvor?

4.2 Tematiske prioriteringer

Det er klare forskningsbehov som må møtes, dersom porteføljen skal kunne nå samfunns- og brukermålene. Porteføljestyret har fire overordnede temaområder for investeringer i forskning, som til sammen vil gi viktig kunnskap om de samfunnsutfordringene som ble beskrevet i forrige kapittel.

1. Velferdsstatens sosiale og økonomiske bærekraft
2. Et omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv
3. Ulikhet, utenforskap og inkludering
4. Medier, kultur og mangfold

I tillegg vil porteføljen trekke inn to gjennomgående temaområder:

- Digitalisering og teknologi
- Klima og miljø

Teknologiutvikling og klima- og miljøutfordringer vil med økende tyngde være viktige rammebetingelser for samfunnsutviklingen framover. Porteføljen skal ikke investere i teknologisk forskning eller klima- og miljøforskning som sådan, men klima-, miljø- og teknologidimensjoner er viktige forutsetninger og kontekster for deler av forskningen i porteføljen.

4.2.1. Prioriteringer for forskning

De overordnede tematiske prioriteringene og gjennomgående dimensjonene rammer inn de mer konkrete prioriteringene for forskningen. De tematiske prioriteringene griper på ulike vis inn i hverandre og i samfunnsutfordringene, og forskning på konkrete tematikker kan gi kunnskap om flere hovedtemaer og utfordringer.

Hovedtema 1: Velferdssamfunnets sosiale og økonomiske bærekraft. Porteføljestyret vil prioritere forskning om:

- Velferdsordningenes finansiering, herunder inkludering i arbeidsliv- og marked for ulike grupper, skatt og fordeling.
- Legitimitet for, tillit til, og oppslutning om velferdssamfunnets systemer, samt medienes og offentlighetens rolle i dette.
- Endret befolkningssammensetning og nye familiemønstre. Befolkningen blir mer kulturelt og etnisk heterogen, antall eldre øker, det blir flere aleneboende og fødselstallene synker. Aktuelle temaer inkluderer konsekvenser for arbeidsliv, pensjon, velferdsytelser og samfunnsøkonomi – og for velstand, livskvalitet, kultur og sosiale relasjoner.
- Velferdstjenestenes profesjoner, effektivitet, organisering og førstelinjepraksis, og behov for arbeidskraft. Temaer omfatter samhandling mellom helse- og velferdstjenestene på tvers av sektorer, samt konsekvenser av innføring og bruk av velferdsteknologi og annen innovasjon i offentlig sektor.
- Forholdet mellom (lov)rettigheter og det politiske handlingsrommet i velferdssektoren, den enkeltes rettigheter, rettighetsreguleringer o.l.

Hovedtema 2: Et omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv. Porteføljestyret vil prioritere forskning om:

- Barrierer og muligheter for inkludering av personer med innvandrerbakgrunn, funksjonsnedsettelse og helseutfordringer og andre særlig utsatte grupper i arbeidsliv og -marked.
- Lagdelte arbeidsmarkeder og nye tilknytningsformer til arbeidsliv og konsekvensene for lønnsdannelse, trepartssamarbeid og kollektiv organisering, sosial og økonomisk likhet/ulikhet og norsk arbeidslivsmodell. Muligheter og utfordringer i sirkulasjons- og plattformøkonomien.
- Arbeidsliv og arbeidsmarkedets virkemåte generelt, herunder arbeidsmiljø og hva som fremmer arbeidshelse og som får folk til å stå lenger i arbeid før pensjonering, jf. demografiske endringer, inkluderings-, ekskluderings- og utstøtningsprosesser i arbeidsliv og -marked.
- Teknologisk og miljømessig omstilling av bedrifter, tjenester og ansattes kompetanse. Virkninger av digitalisering, automatisering og robotisering. Nye former for tilknytning til arbeidsliv og -marked og konsekvenser for arbeidsmiljø, kompetansekrav og levekår. Endrede økonomiske og teknologiske rammebetingelser for medie- og kulturproduksjon og for konsum.
- Grønt skifte i arbeids- og næringsliv: Konsekvenser for arbeidsliv og -marked og velferdsstatens økonomiske bærekraft.

Hovedtema 3: Ulikhet, utenforskap og inkludering. Porteføljestyret vil prioritere forskning om:

- Ulike former for sosial og økonomisk ulikhet, lagdeling og utenforskap, omfang, årsaker og konsekvenser. Aktuelle temaer inkluderer metoder for måling av ulikhet og fattigdom og av tiltak som virker – og ikke virker.
- Barn og unges oppvekstvilkår, herunder fattigdom, sosial ekskludering og annet utenforskap og en tilsynelatende økende etnifisering av dette. Barns deltakelse i sivilsamfunn og kultur- og mediebruk.
- Forebygging og bekjempelse av vold, overgrep og kriminalitet.
- Ulike befolkningsgruppers (som urfolk, nasjonale-, etniske- og andre minoriteter, personer med funksjonsnedsettelse o.a.) deltakelse i arbeidsliv, kultur, sivilsamfunn, frivillighet og mediebruk.
- Forutsetninger og tiltak for en vellykket integrering i samfunnet – for ulike grupper med ulike forutsetninger og ulike interesser på ulike samfunnsarenaer.
- Koblinger mellom innvandringsregulering og nasjonal integreringspolitikk og konsekvenser av dette, samt forholdet mellom jus og politikk på migrasjons- og integreringsfeltet.
- Økonomiske, sosiale og kulturelle dimensjoner ved samfunnsmessig inkludering og ekskludering og generell deltakelse.
- Nye sosiale og kulturelle skiller grunnet digitalisering og teknologi og medie- og kulturbruk – alder, kompetanse, språk og økonomi.

Hovedtema 4: Medier, kultur og mangfold. Porteføljestyret vil prioritere forskning om:

- Individ-, gruppe- og fellesverdier: Det kulturelt og religiøst mangfoldige samfunnet, polarisering, segregering og utenforskap. Temaet omfatter også kulturlivets og medienes rolle i dette og andre tematikker knyttet til samfunnets sammenhengskraft (*social cohesion*).
- Likestilling og ikke-diskriminering på ulike samfunnsområder.
- Betydningen av mangfold i kulturliv og mediesektoren, både på produsent- og konsumentensiden.

- Konsekvenser av økonomiske rammer, digitalisering og ny medieteknologi for utviklingen av en bredt informert og kritisk offentlighet og en bærekraftig mediebransje og kultursektor, samt hverdagsliv, samhandling og sosiale relasjoner. Aktuelle temaer inkluderer betydningen av reguleringer av mediemarked og -offentlighet i en mer globalisert medievirkelighet.
- Mediers rolle i politikk og offentlighet: Dette handler om sosiale og kulturelle skiller, polarisering, tillit og legitimitet. Videre temaer inkluderer framveksten av nye, digitale skiller og inkludering og deltakelse i offentlig debatt og kultur, i tillegg til utfordringer knyttet til medier og demokratiets forutsetninger, makt og kontroll.
- Endringer i individers og samfunns kultur og verdsett, holdninger og atferd knyttet til klimaendringer og -tilpasning og andre miljøutfordringer, sosiale og andre skiller i dette. Forholdet mellom kultur og natur.

De tematiske prioriteringene er beskrevet på et visst overordnet nivå. Ytterligere tematiske prioriteringer vil kunne spesifiseres i porteføljestyrets treårige investeringsplaner og i utlysningene av forskningsmidler.

Relevans for norske samfunnsforhold

Forskningen omhandler primært forhold i eller med relevans for Norge, eller der norske forhold er en del av internasjonalt komparative studier. Samtidig spiller internasjonale forhold sterkt inn på norsk samfunn og kultur, politikk og økonomi – eksempelvis oljepris, migrasjon, globale medier og epidemier. Forskning som finansieres internasjonalt vil kunne bidra til å se norske forhold opp mot internasjonale forhold.

4.3 Prioriterte anvendelsesområder

Forskningen om arbeid, velferd, medier og kultur er tematisk bred, og kunnskapen vil kunne ha mange interessenter og anvendelsesområder. Porteføljestyret vil også framover understreke nødvendigheten av forskningens relevans, anvendbarhet, og verdi i bred forstand. Det er videre et prioritert mål at forskningen samtidig skal få betydning for utvikling av fag, teorier og metoder, nasjonalt og internasjonalt, og i tillegg levere kunnskap til allmennhet og offentlig debatt på porteføljens områder. Denne porteføljen bidrar hovedsakelig med bred, sektorovergripende kunnskapsutvikling, med anvendelser på mange nivåer og på tvers av sektorer. Ikke minst viktig er kunnskapsutviklingen som er rettet mot prioriterte politikkområder og sektorer, hvor porteføljen skal bygge kunnskap med relevans for politikktutforming, forvaltning og praksisfeltene.

En oppmerksomhet mot forskningens relevans og samfunnsnytte innebærer at det er viktig å stimulere og legge til rette for ulike former for formidling og kommunikasjon av forskningen til brukere og offentligheten, og at kunnskapen tas i bruk og anvendes.

4.4 Strukturelle prioriteringer

4.4.1 Variert virkemiddelbruk

Porteføljen prioriterer ulike typer kunnskapsproduksjon, fra grunnleggende forskning via handlingsrettet og anvendt forskning, til forskning med brukerinvolvering og tett kobling til praksisfeltet, innovasjon og implementeringsforskning. Det er også behov for å sikre relevant infrastruktur og større tverrfaglige satsinger innenfor porteføljens områder. På velferds-, arbeids-,

medie- og kultursektorområdene er mye av forskningen handlingsrettet og anvendt, mens den allmenne kulturforskningen har karakter av strategisk grunnforskning. Disse prioriteringene vil i hovedsak bli videreført. Høy kvalitet på forskningen er uansett et krav for å få støtte.

Porteføljestyret vil også prioritere finansiering av forskermobilitet og samarbeid, nasjonalt og internasjonalt. Eksponering mot utenlandske fagmiljøer og internasjonale strømninger, internasjonal kunnskapsdeling og publisering kan øke den vitenskapelige kvaliteten og gi nye impulser.

Porteføljen vil også være åpen for å støtte kunnskapsoppsummeringer og andre tiltak som vil styrke kommunikasjonen av forskningen til brukere og allmennheten. Det er viktig å øke kunnskapen om hva som skal til for at forskningen tas i bruk – og sjansene for det.

Porteføljestyret er seg bevisst at tildelinger av forskningsmidler påvirker forskningsmiljøenes bærekraft og utvikling, og at noen sterke miljøer blir ytterligere styrket gjennom porteføljens investeringer. I de enkelte utlysninger er det søknadenes kvalitet og relevans som bestemmer tildelingene av forskningsmidler. Styret vil også strategisk investere i forskning på viktige samfunnsområder som har liten FoU-virksomhet, for å styrke kvalitet og kapasitet på slike områder. Porteføljen vil vurdere hvordan forskningsfelt med liten FoU-virksomhet kan styrkes med ulike tiltak.

Konkrete prioriteringer mellom virkemidler og andre krav og føringer vil komme i investeringsplaner og utlysninger.

4.4.2 Kjønnss- og mangfoldsdimensjoner i forskningen

Ulike mangfoldsdimensjoner er sentrale forskningstematikker for porteføljen, også som analytiske perspektiver. Der det er relevant, må forskningen i porteføljen integrere kjønnss- og mangfoldsperspektiver i analysene.

Forskningsmiljøer som søker støtte bør tilstrebe en best mulig kjønnsbalanse i forskergruppene, og se på muligheter for økt mangfold generelt. Porteføljestyret vil så langt mulig følge utviklingen i porteføljen med hensyn til kjønnsbalanse og mangfold, og innrette virkemidlene etter dette.

4.4.3 Åpen forskning

Med åpen forskning endres måten forskningen utføres, deles og vurderes på. Åpen forskning kommer stadig høyere på den nasjonale og internasjonale forskningspolitiske dagsordenen, og porteføljestyret vil følge Forskningsrådets anbefalinger og praksis på alle relevante områder for porteføljen. Indikatorer for hvordan porteføljen bidrar til åpen forskning kan være i hvilken grad forskning i porteføljen resulterer i åpne publikasjoner og åpne datasett, populærvitenskapelige framstillinger og kunnskapsoppsummeringer, og i hvilket omfang forskningen anvendes i undervisning, politikkutforming og forvaltning, samt grad av brukermedvirkning i prosjekter.

4.5 Prioriteringer i forholdet til EUs rammeprogram (Horisont Europa)

Samspillet mellom den nasjonale og europeiske konkurransearenaen er viktig, og porteføljen må ses i sammenheng med både europeiske og øvrige internasjonale programmer og satsinger.

De mest relevante utlysningene for porteføljen finnes i Horisont Europas søyle 2 "Globale utfordringer og konkurransedyktig europeisk næringsliv", i klyngen "Kultur, kreativitet og inkluderende samfunn". Klyngen er delt inn i tre områder: Demokrati og styring, Europeisk kulturarv og kulturelle og kreative næringer samt Sosiale og økonomiske transformasjoner.

Det er fire ulike strategier for hvordan Forskningsrådets investeringer tar hensyn til den europeiske og internasjonale arenaen: *Kvalifisere; Forsterke; Forskyve i tid; og Mulig arbeidsdeling*:

- De nasjonale satsingene skal bidra til å kvalifisere norske aktører til å konkurrere på internasjonale arenaer. En slik strategi vil være åpenbar på områder der Norge har små og fragmenterte miljøer som strever med å hevde seg i den internasjonale forskningsfronten.
- De nasjonale investeringene bør innrettes slik at de best mulig kan bygge videre på resultatene fra den internasjonale porteføljen.
- For å utnytte den tilgjengelige kapasiteten hos norske forskningsinstitusjoner best mulig blir det viktig å planlegge tidspunkt for nasjonale utlysninger slik at de ikke overlapper i tid med tilsvarende utlysninger i Horisont Europa.
- Dersom europeiske og andre internasjonale satsinger skulle dekke Norges kunnskapsbehov og involvere norske aktører på en så god måte at nødvendig nasjonal kompetanse blir sikret, kan porteføljestyrene velge å skalere ned eller droppe nasjonale utlysninger på slike områder.

Hvilke av disse strategiene som er mest relevante vil avhenge av det aktuelle forskningsfeltet og innretningene av arbeidsprogrammene i Horisont Europa. Porteføljestyret vil holde seg orientert om utviklingen i rammeprogrammet og norsk deltakelse for å sikre et godt samspill med den nasjonale aktiviteten.

4.6 Andre prioriteringer

4.6.1 Øvrig internasjonalt samarbeid

Det er naturlig å fokusere mest på Horisont Europa med hensyn til synergier og samarbeid. Imidlertid er porteføljens tematiske prioriteringer svært relevante også for Norges samarbeid med land i og utenfor Europa via andre kanaler enn Horisont Europa. Spesielt relevante i denne sammenheng er nordisk samarbeid gjennom NordForsk, samarbeid med andre forskningsråd i Europa om fellesutlysninger og andre aktiviteter gjennom eksisterende eller nye fora, og gjennom andre EU-programmer Norge deltar i gjennom EØS-avtalen. Multi- og bilateralt samarbeid med Norges ni viktigste samarbeidsland utenfor Europa, som beskrevet i Regjeringens Panoramastrategi, er også en viktig føring. I tråd med Forskningsrådets handlingsplan for internasjonalisering er det også viktig å støtte nasjoner globalt som ikke har store forsknings- og innovasjonsressurser innenfor porteføljens temaområder.

5. Tiltak for å nå brukermålene

I kapittel 3.2 ble porteføljens seks brukermål beskrevet. For å realisere disse vil porteføljen gjennomføre følgende tiltak:

- 1. Aktører i sektorene deltar i større grad i forskningen og tar i bruk resultater og innsikter fra forskningen i sine praksiser.**

Porteføljens egne tiltak:

- Investere i forsker-, samarbeids- og innovasjonsprosjekter som øker kunnskapen om sentrale samfunnsutfordringer, har høy relevans for sektorene og gode planer for formidling og iverksetting og implementering.
- Øke brukermedvirkningen i prosjektene og utforske virkemidler for samskapende forskning.
- Utlysninger av støtte til formidling, møteplasser og dialog.
- Investere i og bidra til å videreutvikle ordningen med Offentlig PhD.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Samarbeid med andre porteføljer om relevante utlysninger og støtteformer.
- Forskningsrådets departementsdialoger.

- 2. Politikere, sentral og lokal forvaltning og sektorene på porteføljens områder har et godt kunnskapsgrunnlag for politikkutforming og virkemiddelutvikling – og offentlig debatt.**

Porteføljens egne tiltak:

- Bevilge midler til prosjekter som vil være relevante, utfordrende og anvendbare for brukere og allmennhet.
- Støtte prosjekter med gode allmenn- og brukerrettede formidlingsplaner.
- Kunnskapsoppsummeringer på utvalgte områder.
- Vurdere utlysninger av støtte til formidling, møteplasser og dialog.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Møteplasser i regi av Forskningsrådet eller samarbeidende porteføljer.
- Dialoger med finansierende departementer og andre sentrale interessenter.
- Øke synligheten av forskning.

- 3. Forskere og fagmiljøer på porteføljens områder er av høy kvalitet og har en teoretisk og metodisk mangfoldighet og kreativitet i forskningen.**

Porteføljens egne tiltak:

- Investere i forsker- og samarbeidsprosjekter med høy kvalitet.
- Støtte opp om internasjonalt samarbeid gjennom investering i prosjekter som inkluderer gode internasjonale samarbeidspartnere og/eller komparative elementer.
- Gi støtte til forskermobilitet.
- Bidra til kjønnsbalanse og mangfold blant prosjektledere.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Deltakelse i internasjonale utlysninger.
- Stimulere til EU-søknader.
- Videreutvikle og forbedre Forskningsrådets system for fagfelleevaluering og kvalitet i søknadsbehandling.

4. Forskerne i porteføljen har økt bruken av ulike typer studier av samfunnsmessige effekter av ordninger og tiltak.

Porteføljens egne tiltak:

- Prioritere prosjekter som på ulike måter studerer og måler effektene av relevante ordninger og tiltak i sektorene.
- Prioritere studier som øker kunnskap om måling av virkninger og effekter av tiltak og ordninger.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Aktiv dialog med departementene slik at utvikling av tiltak skjer med henblikk på å tilrettelegge for forskning på tiltak og effekter av disse.
- Ha dialog med relevante aktører for å sikre tilgang til registerdata og andre datakilder som muliggjør gode studier av effekter og iverksetting av politiske tiltak.

5. Forskere fra humaniora og rettsvitenskap har økt sitt engasjement på flere av porteføljens tematiske områder.

Porteføljens egne tiltak:

- Tematiske og faglige prioriteringer som etterspør innsats fra disse fagområdene i utlysninger av forskningsmidler.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Utfordre relevante forskningsmiljøer til økt deltakelse, blant annet gjennom Forskningsrådets dialoger med sektoren.
- Prioritere humanistiske og rettsvitenskapelige tematikker og perspektiver i utlysningstekster.

6. På områder med liten FoU-virksomhet er forskningskapasiteten og -kvaliteten styrket og rekrutteringen bedret.

Porteføljens egne tiltak:

- Identifisere områder innenfor porteføljen der forskningskapasitet og -kvalitet er lav.
- Tematisk målrettede utlysninger, inkludert mindre pilotprosjekter for å utvikle kapasitet.
- Stimulere til rekruttering i prosjektene.
- Stimulere til nasjonalt og internasjonalt samarbeid.

Tiltak gjennom andre porteføljer og andre:

- Samarbeid med nærliggende porteføljestyre om fellesutlysninger.

Mange av målene omhandler samme brukere og er delvis overlappende. Det samme gjelder mange tiltak – de vil for en stor del kunne omfatte mange brukermål.

* * *

Figur 2 på neste side viser bidragene fra de ulike porteføljene og EU som inngikk i Velferd, kultur og samfunns portefølje i 2020. Porteføljestyrets egne investeringer sto for om lag en tredjedel av porteføljen – dvs. at porteføljestyret selv finansierer forskningsprosjekter for 200 mill. kr, av vel 600 mill. kr totalt. De største bidragene fra andre porteføljestyrers investeringer kom fra porteføljene Samfunnsvitenskap og humaniora, Demokrati, styring og fornyelse, Muliggjørende teknologier og

Helse. Disse porteføljene, samt Utdanning og kompetanse, er også de mest nærliggende å ha nært samarbeid med rundt utlysninger og porteføljestyling for øvrig.

Figur 2. De relative bidragene til porteføljen for Velferd, kultur og samfunn for året 2020.

6. Forventede resultater, virkninger og samfunnseffekter

6.1 Forventede resultater

Porteføljestyrets investeringer skal i all hovedsak gå til utfordringsdrevet forskning av høy kvalitet på brede samfunnsområder som arbeid, velferd, kultur og medier.

Forskningsresultatene vil bli synlige i form av vitenskapelig publisering i norske og utenlandske tidsskrifter, monografier og antologier, utvikling av datasett og ulike formidlingstiltak til brukere av forskning og til allmennheten, i nye og tradisjonelle medier og plattformer. Et annet resultat av forskningen er forskerrekruttering (særlig avlagte doktorgrader).

Publikasjoner av alle slag, formidlingstiltak og rekruttering er den mest *direkte* form for resultater som kommer ut fra prosjektene. Disse kan i stor grad tilbakeføres til hvert konkrete prosjekt som man har investert i. Bildet er likevel ikke helt entydig i så måte, da mange forskeres publikasjoner stammer fra flere forskningsprosjekter innenfor beslektede tematikker – og tidsskriftpublisering kan komme lenge etter prosjektslutt.

6.1.1 Hvordan måle forventede resultater?

Resultater fra Forskningsrådets innsats kan monitoreres gjennom tall for vitenskapelige publikasjoner, bruker- og allmennrettet formidling. I tillegg vil bibliometrisk analyse av publikasjoner gi et bilde av resultatene. Dette kan skje gjennom publiseringsprofiler i Cristin, kanaler for åpen forskning, åpne datasett, m.m.

Et viktig resultat av Forskningsrådets investeringer i forskning på porteføljens områder er den rekrutteringen til forskning som skjer gjennom de prosjektene som finansieres – enten kandidatene forblir i forskningen eller begynner å arbeide utenfor academia.

Det er et mål for Forskningsrådet å bidra til at norske tildelinger i Horisont Europa øker. Å kartlegge prosjekttildelinger fra Horisont Europa på områder som arbeid, velferd, kultur og medier til norske forskningsmiljøer som har hatt støtte fra Forskningsrådet, er av interesse.

6.2 Forventede virkninger

Innenfor en noe lengre tidshorisont er virkninger hvordan resultatene *brukes*, jf. brukermålene i forrige kapittel. Virkninger er altså ikke direkte resultater av de enkelte FoU-prosjektene, men bygger på de konkrete forskningsresultatene.

6.2.1 Virkninger for brukere utenfor forskersamfunnet

At forskningens innsikter oppleves som relevant og nyttig og tas i bruk i velferdstjenestene og andre sektorer, etater og bransjer, er viktige brukermål. Dette bidrar for eksempel til at tjenester blir mer kunnskapsbaserte og effektive – til beste for sluttbrukerne. Å implementere forskning i ulike praksiser, krever både god og relevant forskning, god formidling og spredning av ny kunnskap, ulike

former for brukermedvirkning og mottakernes evne og vilje til å nyttiggjøre seg nye innsikter. Dette bereder også grunnen for, og glir over i, de mer langsiktige effektene av forskningen.

Innsatsen i porteføljen forventes å gi ha virkninger som f.eks. økt forskningskompetanse i offentlige virksomheter og økt deltagelse fra offentlig sektor i forskning og innovasjon. Andre virkninger av innsatsen vil være i hvilken grad forskningsresultatene tas i bruk i politikktutforming, i forvaltningsutvikling og i utvikling av innovasjonssystemet for offentlig sektor. Også allmennhetens tilgang til forskningsresultater og det offentlige ordskiftet om forskning bidrar til informert, demokratisk deltagelse og et inkluderende og tillitsbasert samfunn. Mye samfunnsforskning er av høy kvalitet og omfattes av stor interesse i sivilsamfunnet, i forvaltningen og blant tjenesteprodusenter og interesseorganisasjoner. Dette må innsatsen bygge videre på.

6.2.2 Virkninger for forskersamfunnet

Investeringer i utfordringsdrevet forskning, både av mer grunnleggende og anvendt karakter, bidrar til utvikling av fag, teorier og metoder, og til kapasitet og kompetanse i forskningsmiljøene. Dette gjelder blant annet metoder og kunnskap om målinger av effekter og generell faglig fornyelse på porteføljens områder. For denne porteføljen vil dette gjelde forskningsmiljøer i universitets-, høgskole- og instituttsektorene som forsker innenfor de fire hovedområdene arbeid, velferd, medier og kultur – og de fagområder og -disipliner som der gjør seg gjeldende. En viktig virkning i så måte vil være en større andel humaniora og rettsvitenskapelige perspektiver i forskningen. Det er forventet at forskningsmiljøene blir styrket på sentrale områder hvor forskningen i dag er mangelfull og at flere miljøer kommer på et internasjonalt nivå.

6.2.3 Hvordan måle forventede virkninger?

Selv om virkninger ikke er direkte resultater av de enkelte FoU-prosjektene, kan imidlertid omfanget av, og siteringer, av forskningsartikler på porteføljens områder si noe om det vitenskapelige gjennomslaget. Tilsvarende kan sampublikasjoner og samarbeidsrelasjoner på tvers av institusjoner og land si noe om omfanget av nasjonalt og internasjonalt samarbeid. Tall for andelen humaniora og rettsvitenskap i Forskningsrådsfinansierte prosjekter kan hentes ut fra egen statistikk.

For å måle gjennomslaget av forskningen hos brukere kan omfanget av hvordan porteføljens forskere brukes i offentlig utrednings- og utvalgsarbeid kartlegges. I tillegg kan man arbeide fram kvalitative og kvantitative oversikter over bruk og forekomst av forskningsresultater i lovarbeider, politiske tiltak og i det offentlige ordskiftet. Dette kan være krevende å få til, men vil potensielt være nyttig for å kunne si noe om de faktiske virkningene forskningen har.

Når det gjelder forskningens bruk og anvendelse for øvrig, er et viktig spørsmål om aktører i sektorene faktisk anvender og implementerer forskningen i sine bransjer og etater, tjenester, praksiser og profesjoner. Også dette krever et nybrottsarbeid av både kvalitativ og kvantitativ art for å finne ut av. Her vil blant annet *Impact*-beskrivelser fra sluttrapporter kunne være en indikator, selv om mange slike virkninger glir over i samfunnseffekter og først manifesterer seg lenge etter prosjektslutt.

6.3 Forventede samfunnseffekter

Det er en glidende overgang mellom virkninger og samfunnseffekter. Samfunnseffekter omhandler langsiktige endringer på et aggregert samfunnsnivå som følge av resultatene og virkningene. Jo

lenger ut i effektkjeden en beveger seg, jo flere faktorer er det som har virket inn på en endring. Det ligger derfor i sakens natur at samfunnseffekter ikke kan knyttes opp mot konkrete forskningsprosjekter, som regel heller ikke mot knipper av slike.

En faglig og metodisk bred forskningsinnsats skal gi kunnskap om hvordan møte, forstå og håndtere samfunnsutfordringene slik at vi som samfunn og individer på sikt kan nå samfunnsmålene for porteføljen:

- Bærekraftig velferdssystem tilpasset en endret befolkningssammensetning
- Aktivt medborgerskap, bred offentlighet og høy tillit til sentrale samfunnsinstitusjoner
- Begrenset ulikhet og utenforskap i et mangfoldig og likestilt samfunn
- Et velfungerende arbeidsmarked og omstillingsdyktig og inkluderende arbeidsliv

Disse samfunnsområdene er tett innvevd med hverandre og andre samfunnsområder, og påvirkes og endres av utviklingen i disse. Dette kan være globale prosesser knyttet til økonomi og migrasjon, internasjonal politikk og teknologisk utvikling, eller mer hjemlige forhold rundt befolkningsutvikling og konkret nasjonal politikk – og kanskje spiller også forskning og ny kunnskap om prosesser og utviklingsmønstre inn på utviklingen.

Hovedeffekt: Kunnskap og kompetanse

Porteføljen har ansvar for forskning på sentrale samfunnsområder som velferdssamfunnets bærekraft, ulikhet, omstilling, mangfold og inkludering vs. utenforskap og vilkårene for offentlighet og kultur. I sum utgjør et solid og bredt kunnskapsgrunnlag om mønstre og utviklingstrekk på disse områdene en slags *samfunnets kunnskapsmessige beredskap* i møte med dagens og morgendagens utfordringer. En hovedeffekt av forskningen er at denne beredskapen er sikret og utviklet. En like sentral effekt – og delvis en følge av den første – vil være at sektorer og tjenester, praksiser o.a. på porteføljens områder i større grad er kunnskapsbaserte og implementerer og anvender forskningsresultater i sin virksomhet.

En siste viktig effekt er at universiteter, høyskoler og institutter gjennom forskningsbasert utdanning sikrer nok kandidater med god og relevant kompetanse som dekker samfunnsmessige behov, både til offentlig og privat sektor. Dette kan i stor grad understøttes av statistikk og tall.

Kritisk potensial

Også utfordringsdrevet og anvendt forskning skal være uavhengig og ha et kritisk potensial – slik at man kan ligge i forkant, stille nye spørsmål og åpne for det som kan bli relevant. Det gjør samfunnet rustet til å respondere og *raskt* finne løsninger på hendelser som plutselig oppstår. At vi har en bred kunnskapsbase, samt kompetente forskere og godt utdannede kandidater, er lett å ta for gitt, men det forutsetter at samfunnet kontinuerlig investerer også i forskning som ikke umiddelbart ser ut til å ha nytteverdi.

6.3.1 Hvordan måle forventede samfunnseffekter?

I enda større grad enn med virkninger viser effektene seg lenge etter prosjektslutt, og det er et utall andre faktorer som kan spille inn: Hva skyldes egentlig et mer inkluderende arbeidsliv i 2028 enn i 2021, og har vi målt riktig? Likevel, det er viktig å forsøke å identifisere forskningens effekter. Dette

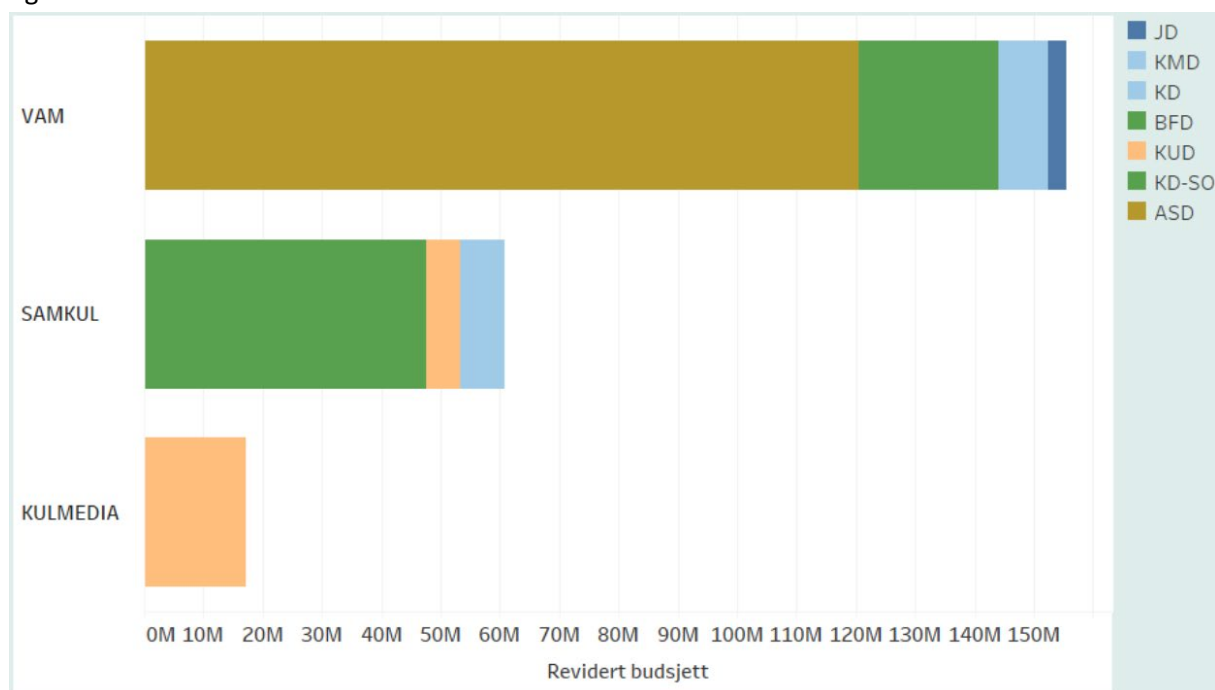
vil kunne øke forståelsen av viktigheten av forskning og legitimiteten til et kunnskapsbasert ordskifte og praksis. Både virkninger og effekter er på et samfunnsnivå, om enn førstnevnte retter seg mer mot virkninger hos konkrete brukere av forskningen, og mindre mot samfunnet i bred forstand.

Samfunnseffekter kan for eksempel indikeres gjennom forskningsbaserte evalueringer og kunnskapsoppsummeringer. Her kan man undersøke forskningens faktiske gjennomslag i samfunnet, dens anvendelse i sektorene og tjenestene, synlighet i lover, politiske tiltak og virkemidler, og i det offentlige ordskiftet. Et eksempel på en slik evaluering er NIFUs *Lange spor i velferdsforskningen* fra 2019. Det finnes ikke statistiske mål som enkelt kan hentes ut for å dokumentere eventuelle samfunnseffekter, det må gjøres egne, omfattende arbeider av både kvalitativ og kvantitativ art.

I tillegg vil *Impact*-beskrivelser fra prosjektenes sluttrapporter, og sentrale forskeres og forskningsmiljøers deltakelse i utvikling av politikk, forvaltning og sektorer/bransjer kunne gi en viss indikasjon også på forskningens samfunnseffekter (eksempelvis i NOU'er, regjeringsoppnevnte utvalg), ikke bare på dens virkninger.

7. Finansiering

Figur 3 viser finansieringskildene for de tre budsjettformålene som porteføljestyret for Velferd, kultur og samfunn har ansvaret for

Figur 3. Finansiering av porteføljestyrets egne investeringer i 2021.

Vedlegg 1: Sentrale bakgrunnsdokumenter

Oversikten viser sentrale bakgrunnsdokumenter for porteføljeplanen.

- Meld. St. 4 (2018-2019) *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019-2028*
- Forskningsrådets strategi 2020: *Idékraft som verden trenger*
- *BarnUnge21: Ut av blindsonene. Strategi for et samlet kunnskapsløft for utsatte barn og unge.* Forskningsrådet 2021.
- Meld. St. 14 (2020–2021) *Perspektivmeldingen 2021*
- Meld. St. 25 (2016-2017) *Humaniora i Norge* (Humaniorameldingen)
- Meld. St. 8 (2018–2019) *Kulturens kraft — Kulturpolitikk for framtida* (Kulturmeldingen)

Vedlegg 2: Illustrasjon av investeringslogikken som ligger til grunn for porteføljeplanen

For oversiktens skyld er det i illustrasjonen brukt korte, stikkordsmessige formuleringer. Se teksten for fullstendige beskrivelser.

